

Poradnik przedstawia aktualne zasady podlegania ubezpieczeniom przez nianie i finansowania składek na te ubezpieczenia oraz zasady finansowania składek w przypadku umów uaktywniających zawartych po 31 grudnia 2017 r.

Jeżeli rodzic będzie miał jakikolwiek problem z wypełnieniem dokumentów ubezpieczeniowych za nianię, pracownicy ZUS pomogą w ich sporządzeniu

W każdej placówce ZUS czekają przeszkoleni pracownicy

Zasady podlegania ubezpieczeniom osób sprawujących opiekę nad dziećmi na podstawie umowy uaktywniającej (niania) oraz sporządzania dokumentów ubezpieczeniowych za te osoby

1 października 2011 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2021 r. poz. 75, z późn.zm.), na mocy których osoby sprawujące opiekę nad dziećmi na podstawie umowy uaktywniającej podlegają ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu, o ile spełnione są warunki określone obowiązującymi przepisami.

Ubezpieczona - niania

Nianią jest osoba fizyczna sprawująca opiekę nad dziećmi na podstawie umowy uaktywniającej. Nianią nie może być:

- jeden z rodziców, także w przypadku rodzica samotnie wychowującego dziecko,
- osoba niepełnoletnia

Płatnik składek – rodzic

Płatnikiem składek jest jeden z rodziców dziecka lub rodzic samotnie wychowujący dziecko. Przez rodzica samotnie wychowującego dziecko rozumie się rodzica będącego panną, kawalerem, wdową, wdowcem, rozwódką, rozwodnikiem albo rodzica, w stosunku do którego orzeczono separację w rozumieniu odrębnych przepisów, a także rodzica pozostającego w związku małżeńskim, jeżeli jego małżonek został pozbawiony praw rodzicielskich lub odbywa karę pozbawienia wolności. Za rodzica uważa się także opiekuna prawnego oraz inne osoby, którym sąd powierzył sprawowanie opieki nad dzieckiem.

Umowa uaktywniająca

Umową uaktywniającą jest umowa o świadczenie usług, do której zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, na podstawie której niania sprawuje opiekę nad dziećmi.

Umowa ta jest zawierana w formie pisemnej między nianią a rodzicami albo rodzicem samotnie wychowującym dziecko.

Umowa określa:

- strony umowy,
- cel i przedmiot umowy,
- czas i miejsce sprawowania opieki,
- liczbę dzieci powierzonych opiece,
- obowiązki niani,
- wysokość wynagrodzenia oraz sposób i termin jego wypłaty,
- czas, na jaki umowa została zawarta,
- warunki i sposób zmiany, a także rozwiązania umowy.

Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym

Nianie podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym oraz ubezpieczeniu wypadkowemu, o ile nie zachodzą okoliczności wyłączające ten obowiązek. Dla niani podlegającej obowiązkowo wymienionym ubezpieczeniom ubezpieczenie chorobowe jest dobrowolne. Zasady rozstrzygnięcia obowiązku ubezpieczeń w przypadku wystąpienia więcej niż jednego tytułu do ubezpieczeń emerytalnego i

rentowych lub występowania innych okoliczności (np. prawo do emerytury lub renty), następują na takich samych zasadach, jak dla innych umów o świadczenie usług, do których zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego stosuje się przepisy dotyczące zlecenia. Wyjątek stanowi zawarcie umowy uaktywniającej z uczniem lub studentem do ukończenia przez niego 26 lat.

Szczegółowe wyjaśnienia w zakresie rozstrzygania zbiegów tytułów do ubezpieczeń społecznych, obowiązujące od 1 stycznia 2016 r. znajdują się w zamieszczonym na stronie internetowej ZUS materiale [ZBIEGI TYTUŁÓW UBEZPIECZEŃ EMERYTALNEGO I RENTOWYCH. CO NOWEGO OD 1 STYCZNIA 2016 R.](#)

Wybrane zbiegi tytułów ubezpieczeń

Umowa uaktywniająca i umowa o pracę

Osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę i jednocześnie wykonująca umowę uaktywniającą, zawartą z innym podmiotem niż własny pracodawca, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu pozostawania w stosunku pracy. Natomiast z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej ubezpieczenia emerytalne i rentowe mają dla niej charakter dobrowolny, jeżeli podstawa wymiaru składek ze stosunku pracy, w przeliczeniu na okres miesiąca, wynosi co najmniej tyle, ile minimalne wynagrodzenie za pracę. Tym samym, jeżeli podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu stosunku pracy, w przeliczeniu na okres miesiąca, jest niższa od minimalnego wynagrodzenia, osoba ta podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej.

Dla osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy albo którym w umowie o pracę zagwarantowano co najmniej minimalne wynagrodzenie, tak długo jak długo trwa stosunek pracy, ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej mają charakter dobrowolny.

Jeżeli niania pozostaje jednocześnie w dwóch lub więcej stosunkach pracy, to dla celów ustalenia obowiązku ubezpieczeń społecznych z tytułu umowy uaktywniającej należy ustalić czy z tytułu umów o pracę ma łącznie zagwarantowane minimalne wynagrodzenie (np. dwie umowy o pracę – każda w wymiarze czasu pracy 1/2 etatu). Jeżeli ma zagwarantowane takie wynagrodzenie, z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej podlega dobrowolnie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym.

Niania zawierająca umowę uaktywniającą z własnym pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy lub wykonująca taką umowę na rzecz własnego pracodawcy, podlega ubezpieczeniom jako pracownik. Nie korzysta wtedy z dofinansowania składek z budżetu.

Umowa uaktywniająca i pozarolnicza działalność

Osoba, dla której minimalną podstawę wymiaru składek z tytułu działalności stanowi 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego.

Osoba wykonująca pracę na podstawie umowy uaktywniającej prowadząca jednocześnie pozarolniczą działalność, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu tej działalności, jeżeli z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe jest niższa od najniższej podstawy wymiaru składek dla osób prowadzących pozarolniczą działalność, o której mowa w art. 18 ust. 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (tj. 60%

prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego). Może ona dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi również z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej. W przypadku, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej wynosi co najmniej tyle ile najniższa podstawa, o której mowa w art. 18 ust. 8 ustawy, ubezpieczonemu przysługuje wybór tytułu do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych.

Powyższa zasada rozstrzygania zbiegu tytułów do ubezpieczeń ma zastosowanie do wszystkich osób prowadzących pozarolniczą działalność (nie tylko działalność gospodarczą).

Osoba, dla której właściwa jest podstawa wymiaru składek, o której mowa w art. 18a czy art. 18c ustawy

Osoba wykonująca pracę na podstawie umowy uaktywniającej prowadząca jednocześnie pozarolniczą działalność, dla której właściwa jest podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, o której mowa w art. 18a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (tj. zadeklarowana kwota nie niższa niż 30% minimalnego wynagrodzenia) bądź w art. 18c (indywidualnie ustalona podstawa wymiaru), podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z obu tytułów. Wyjątkiem jest sytuacja gdy podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pozarolniczej działalności lub umowy uaktywniającej, z zachowaniem kolejności powstawania tytułów, osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia. Wówczas drugi tytuł nie rodzi obowiązku ubezpieczeń społecznych. Ubezpieczony może na bieżąco zmienić tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych.

Z uwagi na wskazanie art. 18a i art. 18c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ta regulacja dotyczy wyłącznie osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, w tym wspólników spółek cywilnych.

Osoba współpracująca z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność

Osoby wykonujące umowę uaktywniającą, z tytułu której podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia, spełniający warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z tytułu współpracy z osobą prowadzącą działalność, podlegają obowiązkowo tym ubezpieczeniom jako niania oraz z tytułu współpracy. Zasady tej nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy uaktywniającej lub z tytułu współpracy osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia.

Ustalenia łącznej podstawy wymiaru składek dla celu rozstrzygnięcia zbiegu tytułów dokonuje się według kolejności ich powstawania.

Ubezpieczony może zmienić tytuł obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, jednak wybór ten powinien uwzględniać zasadę podaną wyżej, dotyczącą wysokości podstawy wymiaru składek.

Ubezpieczony może także dobrowolnie, na swój wniosek, być objęty dobrowolnymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z drugiego tytułu, nie rodzącego obowiązku tych ubezpieczeń.

Umowa uaktywniająca i prawo do emerytury lub renty

Osoba wykonująca pracę na podstawie umowy uaktywniającej, która ma jednocześnie ustalone prawo do emerytury lub renty podlega obowiązkowo ubezpieczeniom

emerytalnemu i rentowym, o ile równocześnie nie pozostaje w stosunku pracy, z tytułu którego ma zagwarantowane minimalne wynagrodzenie.

Kilka umów uaktywniających

Osoby wykonujące umowę uaktywniającą, z tytułu której podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia, spełniający warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z tytułu wykonywania jednocześnie kolejnych umów uaktywniających, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu tych umów. Zasady tej nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy uaktywniającej lub kolejnej/ kolejnych umów osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia. Ustalenia łącznej podstawy wymiaru składek dla celu rozstrzygnięcia zbiegu tytułów dokonuje się według kolejności ich powstawania. Ubezpieczony może zmienić tytuł obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, jednak wybór ten powinien uwzględniać zasadę podaną wyżej, dotyczącą wysokości podstawy wymiaru składek.

Ubezpieczony może także dobrowolnie, na swój wniosek, być objęty dobrowolnymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z drugiego tytułu, nie rodzącego obowiązku tych ubezpieczeń.

Umowa uaktywniająca z uczniem lub studentem

Uczniowie gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, szkół ponadpodstawowych oraz studenci do ukończenia 26 lat, wykonujący pracę na podstawie umowy uaktywniającej podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu. Ubezpieczenie chorobowe jest dla nich dobrowolne.

Umowa uaktywniająca i zasiłek macierzyński

Osoby pobierające zasiłek macierzyński, które jednocześnie wykonują umowę uaktywniającą podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pobierania zasiłku macierzyńskiego. Mogą one jednak dobrowolnie, na swój wniosek, być objęte ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z tytułu umowy uaktywniającej.

Umowa uaktywniająca i urlop wychowawczy

Osoby, które przebywają na urlopie wychowawczym i jednocześnie wykonują umowę uaktywniającą, obowiązkowo podlegają ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy, natomiast nie podlegają tym ubezpieczeniom z tytułu przebywania na urlopie wychowawczym.

Objęcie niani dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym

Objęcie niani dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym następuje od dnia wskazanego we wniosku o objęcie ubezpieczeniem, ale tylko wówczas, gdy zgłoszenie do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych zostanie złożone w terminie 7 dni od daty powstania obowiązku ubezpieczeń. W pozostałych przypadkach objęcie ubezpieczeniem chorobowym następuje od dnia wskazanego we wniosku nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym wniosek został zgłoszony.

Dobrowolne ubezpieczenie chorobowe ustaje:

- od dnia wskazanego we wniosku o wyłączenie z tego ubezpieczenia, nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym wniosek został złożony,
- od dnia ustania obowiązku ubezpieczeń emerytalnego i rentowych.

Objęcie niani dobrowolnymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi

W przypadkach, gdy wobec niani nie występuje obowiązek ubezpieczeń społecznych, może ona na swój wniosek zostać zgłoszona do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych. W takim przypadku obowiązkowe będzie ubezpieczenie wypadkowe. Osoby, które przystępują do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych nie podlegają ubezpieczeniu chorobowemu ani obowiązkowo ani dobrowolnie. Niania przystępująca do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, podlega tym ubezpieczeniom od dnia wskazanego we wniosku o objęcie ubezpieczeniami, nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym wniosek został złożony.

Ubezpieczenia te ustają:

- od dnia wskazanego we wniosku o wyłączenie z tych ubezpieczeń, nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym wniosek został złożony,
- od dnia ustania tytułu do tych ubezpieczeń.

Okresy podlegania ubezpieczeniom społecznym

Obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne i rentowe

Obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, a także ubezpieczeniu wypadkowemu nianie podlegają od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia umowy. Należy przy tym pamiętać, że niania sprawuje opiekę nad dziećmi w wieku od ukończenia 20 tygodnia życia do końca roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3 rok życia lub w przypadku, gdy niemożliwe lub utrudnione jest objęcie dziecka wychowaniem przedszkolnym – 4 rok życia.

Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne

Jeżeli w umowie uaktywniającej odpłatność za jej wykonanie określono, np. kwotowo albo w kwotowej stawce godzinowej, podstawę wymiaru składek **stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych**, osiągnany z tytułu wykonywania umowy.

W przypadku natomiast, gdyby odpłatność ta została określona w innej formie (innej niż kwoto, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej albo prowizyjnie) podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne niani stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa

jednak od kwoty minimalnego wynagrodzenia.

Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe jest ograniczona w skali roku. Roczna podstawa wymiaru składek na te ubezpieczenia nie może być wyższa od kwoty odpowiadającej 30-krotności prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok kalendarzowy ([wysokość rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe](#)).

Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe i wypadkowe stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Jeżeli zatem, osoba podlegająca ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym od początku miesiąca, do ubezpieczenia chorobowego przystąpi w trakcie tego miesiąca, nie zmniejsza się podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe. Jednak podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe nie może przekraczać miesięcznie 250% prognozowanego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia.

Wysokość składek na ubezpieczenia społeczne

Wysokość składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe ustalona została w formie stóp procentowych. Stopy procentowe na poszczególne ryzyka ubezpieczeniowe wynoszą:

- na ubezpieczenie emerytalne – 19,52% podstawy wymiaru,
- na ubezpieczenia rentowe – 8% podstawy wymiaru,
- na ubezpieczenie chorobowe – 2,45% podstawy wymiaru,
- na ubezpieczenie wypadkowe - stopa procentowa składki jest zróżnicowana.

Zasady jej ustalania reguluje ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz odpowiednimi aktami wykonawczymi do tej ustawy.

Stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe obowiązuje przez okres roku składkowego, tj. od 1 kwietnia danego roku do dnia 31 marca roku następnego. Szczegółowe zasady ustalania tej stopy podane są w poradniku „[Ustalanie stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe](#)” (pdf 811 kB).

Biorąc pod uwagę to, że wysokość tej stopy podlega zmianom, przed rozpoczęciem każdego roku składkowego należy zawsze zweryfikować jej wysokość jaka będzie obowiązywała w danym roku. Informacje w tym zakresie są publikowane w serwisie internetowym www.zus.pl lub mogą być udostępniane w każdej terenowej jednostce organizacyjnej ZUS.

Zasady finansowania składek na ubezpieczenia społeczne

Podstawa wymiaru składek nie wyższa niż połowa minimalnego wynagrodzenie

Składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe nian obliczone od podstawy, którą stanowi kwota nie wyższa niż połowa minimalnego wynagrodzenia, finansuje budżet państwa za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Składki są finansowane przez budżet państwa niezależnie od tego czy niania podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym obowiązkowo czy dobrowolnie.

W przypadku, gdy niania nie wykonuje pracy przez część miesiąca, z uwagi, np. na pobieranie zasiłku chorobowego, proporcjonalnemu zmniejszeniu podlega podstawa wymiaru składek finansowanych z budżetu państwa.

W przypadku, gdy rodzice zawrą w tym samym okresie umowy uaktywniające z kilkoma

nianiami, składki z budżetu państwa będą finansowane przez budżet państwa jedynie za jedną z nich.

W sytuacji zawarcia następnej umowy na opiekę nad kolejnym dzieckiem tych samych rodziców, składki będą finansowane przez budżet państwa przez cały okres sprawowania opieki nad dziećmi wynikający z ustawy, jednakże od podstawy nie wyższej niż 50% minimalnego wynagrodzenia.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych opłaca składki finansowane przez budżet państwa, w przypadku gdy spełnione są łącznie następujące **warunki**:

1. niania została zgłoszona przez rodzica do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego;
2. rodzice albo rodzic samotnie wychowujący dziecko:
 - **są zatrudnieni** (należy przez to rozumieć wykonywanie pracy na podstawie stosunku pracy, umowy o pracę nakładczą, bezsporne wykonywanie zatrudnienia w innym kraju niż Polska, oraz wykonywanie innych form aktywności zawodowej, np. posiadanie statusu funkcjonariusza, żołnierza zawodowego, sędziego, prokuratora, posła, a także statusu osoby duchownej, czy też pobieranie stypendium w okresie odbywania stażu, na który dana osoba została skierowana przez powiatowy urząd pracy lub inny podmiot),
 - **świadczą usługi na podstawie umowy cywilnoprawnej stanowiącej tytuł do ubezpieczeń społecznych** (chodzi o wszystkie umowy cywilnoprawne stanowiące tytuł do ubezpieczeń, tj. umowę agencyjną, umowę-zlecenie albo inną umowę o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia),
 - **prowadzą pozarolniczą działalność,**
 - **prowadzą działalność rolniczą (nie dotyczy osoby podlegającej ubezpieczeniu społecznemu rolników jako domownik).**

Powyższy warunek pozostaje spełniony również, gdy umowę uaktywniającą zawrze osoba współpracująca z osobą świadczącą usługi na podstawie umowy cywilnoprawnej lub z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność.

W przypadku utraty przez rodziców albo rodzica samotnie wychowującego dziecko zatrudnienia, zaprzestania świadczenia usług lub działalności, składki opłaca się przez okres 3 miesięcy od dnia zaistnienia tych przyczyn. Także w przypadku, gdy rodzic zatrudniający nianię przebywa na urlopie bezpłatnym lub nie podlega ubezpieczeniom społecznym z uwagi na zawieszenie działalności gospodarczej, brak jest podstaw do finansowania składek na ubezpieczenia niani po upływie 3 miesięcy od dnia rozpoczęcia urlopu bezpłatnego, zawieszenia działalności.

3. dziecko nie jest umieszczone w żłobku, klubie dziecięcym, nie zostało objęte opieką sprawowaną przez dziennego opiekuna oraz nie jest objęte wychowaniem przedszkolnym łącznie z okresem adaptacyjnym.

Ponadto Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie opłaca składek, w przypadku gdy:

- rodzic dziecka korzysta z ulgi na podstawie umowy aktywizacyjnej, o której mowa w art. 61c ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w brzmieniu obowiązującym przed dniem 26 października 2007 r., z osobą bezrobotną w celu wykonywania pracy zarobkowej w gospodarstwie domowym,
- umowa uaktywniająca została zawarta między nianią, a osobami pełniącymi funkcję rodziny zastępczej zawodowej,
- rodzic dziecka podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pobierania zasiłku macierzyńskiego w związku z przebywaniem na urlopie

macierzyńskim, dodatkowym urlopie macierzyńskim, urlopie na warunkach urlopu macierzyńskiego, dodatkowym urlopie na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopie ojcowskim albo z tytułu przebywania na urlopie wychowawczym (niezależnie od tego z tytułu urodzenia którego dziecka przysługują).

Kwota nadwyżki ponad kwotę połowy minimalnego wynagrodzenia

Składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe niani, od podstawy wymiaru składek stanowiącej kwotę nadwyżki ponad kwotę połowy minimalnego wynagrodzenia, są współfinansowane przez nianię i rodzica.

Niania i rodzic finansują w równych częściach składkę na ubezpieczenie emerytalne (po 9,76%). Składkę na ubezpieczenia rentowe w wysokości 1,5% podstawy wymiaru finansuje niania, a w wysokości 6,5% podstawy wymiaru – rodzic.

Składkę na ubezpieczenie wypadkowe finansuje w całości rodzic.

WAŻNE!

Składkę na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe niani, w każdym przypadku, bez względu na kwotę podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, finansuje w całości z własnych środków niania, a opłaca do ZUS rodzic.

Składki te są odprowadzane do Zakładu przez płatnika składek, czyli rodzica.

Zasady podlegania ubezpieczeniu zdrowotnemu

Nianie spełniające warunki do podlegania ubezpieczeniom społecznym, podlegają również obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego, w okresie od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia umowy¹.

Podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne

Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne niań stanowi przychód. Podstawę tę pomniejsza się o kwoty składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz chorobowe finansowane przez nianię, potrącone przez płatników składek (rodziców) ze środków niani zgodnie z zadaniami finansowania składek na ubezpieczenia społeczne. Zatem podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne niani, która przystąpiła do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, od której składki finansowane są przez budżet państwa, stanowi kwota nie wyższa niż połowa minimalnego wynagrodzenia pomniejszona o kwotę składki na ubezpieczenie chorobowe (którą finansuje niania). Natomiast rodzic odprowadza składki na ubezpieczenie zdrowotne niani, która przystąpiła do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, od podstawy stanowiącej

¹ osoby nieposiadające obywatelstwa państwa członkowskiego UE lub państwa członkowskiego EFTA, lub Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu pod warunkiem, że przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizej w celu wykonywania pracy, zezwolenia na pobyt czasowy z wyłączeniem zezwolenia udzielonego na podstawie art. 181 ust. 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zgody na pobyt ze względów humanitarnych, zgody na pobyt tolerowany, wizej wydanej w celu przyjazdu ze względów humanitarnych, z uwagi na interes państwa lub zobowiązania międzynarodowe

kwotę nadwyżki nad połową kwoty minimalnego wynagrodzenia., pomniejszonej o kwoty składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe finansowane przez nianie.

Wysokość składki na ubezpieczenie zdrowotne i zasady jej finansowania

Składka na ubezpieczenie zdrowotne jest dla wszystkich ubezpieczonych jednakowa i wynosi 9% podstawy wymiaru składek. Składka ta jest miesięczna i niepodzielna.

Składka na ubezpieczenie zdrowotne ustalona od podstawy wymiaru nie wyższej niż wysokość połowy minimalnego wynagrodzenia, jest opłacana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych ze środków budżetu państwa. Składkę na ubezpieczenie zdrowotne ustaloną od podstawy wymiaru stanowiącej kwotę nadwyżki nad połową minimalnego wynagrodzenia finansuje niania, natomiast oblicza, pobiera z dochodu niani i odprowadza płatnik czyli rodzic.

Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz Fundusz Emerytur Pomostowych

Za nianie nie opłaca się składek na Fundusz Pracy, na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, ani na Fundusz Emerytur Pomostowych.

Dokumenty ubezpieczeniowe

- Wobec niań zastosowanie mają kody tytułu ubezpieczenia, rozpoczynające się cyframi:
 - **04 30** – osoba sprawująca opiekę nad dziećmi na podstawie umowy uaktywniającej w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, dla której podstawę wymiaru składek stanowi kwota nie wyższa niż wysokość połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę;
 - **04 31** - osoba sprawująca opiekę nad dziećmi na podstawie umowy uaktywniającej w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, dla której podstawę wymiaru składek stanowi nadwyżka ponad kwotę połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę.
- W przypadku dokumentów rozliczeniowych składanych za nianie należy stosować następujące identyfikatory:
 - **40** – dla deklaracji rozliczeniowej i imiennego raportu miesięcznego,
 - **41-49 włącznie** – dla deklaracji rozliczeniowej korygującej i imiennego raportu miesięcznego korygującego.

Zgłoszenie do ubezpieczeń niani

Niania powinna zostać zgłoszona do ubezpieczeń w ciągu 7 dni od dnia powstania obowiązku ubezpieczeń, odpowiednio:

- do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego na druku ZUS ZUA,
- a jeśli podlega obowiązkowo tylko ubezpieczeniu zdrowotnemu - na druku ZUS

ZZA.

W zgłoszeniu należy podawać wyłącznie kod tytułu ubezpieczenia rozpoczynający się cyframi **04 30** (a więc również w przypadku, gdy podstawa wymiaru składek jest wyższa niż połowa minimalnego wynagrodzenia).

Z kodu tytułu rozpoczynającego się cyframi **04 31** płatnik korzysta wyłącznie w imiennych raportach miesięcznych, gdy rozlicza składki nie podlegające finansowaniu z budżetu państwa (tj. od podstawy wymiaru składek będącej nadwyżką ponad kwotę połowy minimalnego wynagrodzenia). Jeżeli niania nie spełnia warunków do finansowania za nią składek ze środków budżetu państwa powinna zostać zgłoszona do ubezpieczeń na zasadach ogólnych, dotyczących zleceniobiorców.

W takim przypadku nie może być stosowany kod tytułu rozpoczynający się cyframi 04 30.

Zgłoszenie jednego z rodziców jako płatnika składek

Przy zgłaszaniu niani do ubezpieczeń, jeden z rodziców powinien się zgłosić jako płatnik składek, na druku ZUS ZFA. Zgłoszenie to jest konieczne, aby możliwe było prawidłowe ewidencjonowanie danych niezbędnych do rozliczenia należnych za nianię składek. Oczywiście zgłoszenie to należy złożyć tylko w przypadku, gdy rodzic nie jest już zarejestrowany jako płatnik składek, np. ze względu na opłacanie składek za innych ubezpieczonych lub na własne ubezpieczenia.

Rozliczanie składek za nianię

Płatnik składek zobowiązany jest do sporządzania i przekazywania do Zakładu dokumentów rozliczeniowych za nianię w terminie do 20. dnia miesiąca za miesiąc poprzedni. Składki należy rozliczać w deklaracji rozliczeniowej ZUS DRA oraz załączonych do niej odpowiednio imiennych raportach miesięcznych ZUS RCA. W przypadku, gdy podstawa wymiaru składek niani jest wyższa niż połowa minimalnego wynagrodzenia, należy złożyć wraz z deklaracją rozliczeniową odpowiednio dwa raporty ZUS RCA:

- z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30, z rozliczonymi składkami od podstawy wymiaru nie przekraczającej połowy minimalnego wynagrodzenia oraz
- z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 31, z rozliczonymi składkami od podstawy wymiaru składek będącej kwotą nadwyżki ponad połowę kwoty minimalnego wynagrodzenia.

Budżet państwa sfinansuje tylko składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe i zdrowotne obliczone od podstawy wymiaru nie przekraczającej połowy minimalnego wynagrodzenia, a więc wykazane w raportach z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30, natomiast składki na te ubezpieczenia rozliczone od nadwyżki oraz składki na ubezpieczenie chorobowe opłaca płatnik składek na zasadach ogólnych.

Przykłady:

1. W lutym 2022 r. niania podlegająca ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu osiągnęła przychód 3150 zł. Płatnik powinien złożyć następujące dokumenty rozliczeniowe:
 - imienny raport ZUS RCA z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym

się cyframi **04 30** i z podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne **1505 zł** (tj. 50% minimalnego wynagrodzenia, które w 2022 r. wynosi 3010 zł),

- imienny raport ZUS RCA z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi **04 31** i podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne **1645 zł (3150 zł – 1505 zł)**,
- deklarację rozliczeniową ZUS DRA z identyfikatorem 40 02 2022, w której rozliczone zostaną składki podlegające sfinansowaniu ze środków budżetu państwa oraz podlegające opłaceniu przez płatnika składek.

2. Niania podlegająca tylko ubezpieczeniu zdrowotnemu za marzec 2022 r. osiągnęła przychód 1500 zł.

Płatnik powinien złożyć następujące dokumenty rozliczeniowe:

- imienny raport ZUS RCA z podstawą wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne 1500 zł i z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30,
- deklarację rozliczeniową ZUS DRA z identyfikatorem dokumentu 40 03 2022, w której rozliczona zostanie składka na ubezpieczenie zdrowotne podlegająca sfinansowaniu przez budżet państwa.

3. Niania w styczniu 2022 r. uzyskała przychód w wysokości 1 5 0 0 zł. Niania od 1 stycznia 2022r. podlega ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i zdrowotnemu. Za styczeń 2022 r. płatnik składek powinien sporządzić i przekazać:

- imienny raport ZUS RCA oznaczony identyfikatorem 40 01 2022, z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 0430, w którym powinny zostać wykazane składki na te ubezpieczenia obliczone od podstawy ich wymiaru w wysokości 1500 zł.
- deklaracja rozliczeniowa oznaczona identyfikatorem 40 01 2022, z rozliczonymi składkami w polach przeznaczonych do wykazania składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe oraz zdrowotne podlegających finansowaniu ze środków budżetu państwa.

4. Niania podlega obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i zdrowotnemu oraz dobrowolnie chorobowemu od 1 stycznia 2022 r. W styczniu 2022 r. osiągnęła przychód stanowiący podstawę wymiaru składek w wysokości 1500 zł.

Za styczeń 2022 r. płatnik składek powinien sporządzić i przekazać:

- imienny raport ZUS RCA z identyfikatorem 40 01 2022, z kodem tytułu rozpoczynającym się 0430, w którym powinny być wykazane podstawy wymiaru składek na:
 - ubezpieczenia społeczne - w kwocie 1500 zł,
 - na ubezpieczenie zdrowotne – 1463,25 zł (1500 zł – 36,75 zł, tj. kwota składki na ubezpieczenie chorobowe),
- deklarację rozliczeniową oznaczoną identyfikatorem 40 01 2022, z rozliczonymi składkami na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, i wypadkowe oraz zdrowotne (podlegającymi finansowaniu ze środków budżetu państwa), a także na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe (podlegając sfinansowaniu ze środków ubezpieczonego i opłaceniu przez płatnika).

5. Niania podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i zdrowotnemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu od 1 stycznia 2022 r. W styczniu 2022 r. osiągnęła przychód stanowiący podstawę wymiaru składek w wysokości 3200zł. Za styczeń 2022 r. płatnik składek powinien sporządzić i *przekazać*:
- imienny raport ZUS RCA oznaczony identyfikatorem 40 01 2022, z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 0430, w którym powinny zostać wykazane podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w kwocie 1505 zł, a na ubezpieczenie zdrowotne w kwocie 1468,23 zł (1505 zł – 36,77 zł, tj. składka na ubezpieczenie chorobowe);
 - imienny raport ZUS RCA oznaczony identyfikatorem 40 01 2022, z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 0431, w którym powinny być wykazane podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w kwocie 1695 zł (3200 zł – 1505 zł), a na ubezpieczenie zdrowotne podstawa wymiaru w kwocie 1462,61 zł (1695 zł – 232,39 zł, tj. składki na ubezpieczenia społeczne finansowane przez nianię), ustalona w następujący sposób:
 - $1695 \text{ zł} \times 9,76\% = 165,43 \text{ zł}$ – składka na ubezpieczenie emerytalne finansowana przez nianię;
 - $1695 \text{ zł} \times 1,5\% = 25,43\text{zł}$ - składka na ubezpieczenia rentowe finansowana przez nianię;
 - $1695 \text{ zł} \times 2,45\% = 41,53 \text{ zł}$ – składka na ubezpieczenie chorobowe finansowana przez nianię;
 - $165,43 \text{ zł} + 25,43 \text{ zł} + 41,53 \text{ zł} = 232,39 \text{ zł}$;
 - deklarację rozliczeniową z wykazanymi składkami na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe i zdrowotne w polach składek podlegających finansowaniu ze środków budżetu państwa (z raportu ZUS RCA z kodem tytułu rozpoczynającym się cyframi 04 30) oraz składki na ubezpieczenia społeczne i na ubezpieczenie zdrowotne podlegające opłaceniu przez płatnika (z raportu ZUS RCA z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30 – składka na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe oraz składki rozliczone w raporcie ZUS RCA z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 31).

Zwolnienie z obowiązku składania dokumentów rozliczeniowych

Płatnik składek zgłaszający do ubezpieczenia wyłącznie osobę świadczącą pracę na podstawie umowy uaktywniającej jest zwolniony z obowiązku składania deklaracji rozliczeniowej oraz imiennych raportów miesięcznych za kolejny miesiąc, jeżeli w ostatnio złożonej deklaracji rozliczeniowej zadeklarował do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne – kwotę w wysokości nie wyższej niż połowa minimalnego wynagrodzenia. Zwolnienie to ma miejsce również, gdy zmiana w stosunku do miesiąca poprzedniego jest spowodowana wyłącznie zmianą minimalnego wynagrodzenia (art. 47 ust. 2c ustawy o sus).

Oznacza to, że płatnik składek jest zwolniony z obowiązku comiesięcznego składania dokumentów rozliczeniowych za nianię, w przypadku spełnienia łącznie następujących warunków:

- za poprzedni miesiąc złożył komplet dokumentów rozliczeniowych z rozliczonymi składkami za pełny miesiąc, od podstawy wymiaru składek nie wyższej niż kwota odpowiadająca połowie minimalnego wynagrodzenia,
- komplet złożonych dokumentów rozliczeniowych będzie składał się wyłącznie z deklaracji rozliczeniowej ZUS DRA oraz odpowiednio raportu imiennego ZUS RCA z kodem tytułu rozpoczynającym się cyframi 04 30) i nie będzie zawierał raportu imiennego ZUS RSA.

Na podstawie złożonego kompletu dokumentów rozliczeniowych, będą tworzone dokumenty rozliczeniowe za kolejne miesiące.

W przypadku zaistnienia w kolejnym miesiącu zmian, w stosunku do danych wykazanych w złożonych dokumentach rozliczeniowych, płatnik składek zobowiązany jest do złożenia poprawnie wypełnionych dokumentów rozliczeniowych.

Ważne!

W przypadku zmiany wysokości minimalnego wynagrodzenia, Zakład utworzy dokumenty za nianię pod warunkiem, że nowa kwota minimalnego wynagrodzenia nie będzie niższa od dotychczas obowiązującej.

W przypadku, gdy nowo ogłoszone minimalne wynagrodzenie ulegnie zwiększeniu, dokumenty będą nadal tworzone z podstawą wymiaru składek w wysokości odpowiadającej wykazanej w zestawie dokumentów rozliczeniowych złożonych przez płatnika.

Wyrejestrowanie niani z ubezpieczeń

Płatnik składek zobowiązany jest do złożenia wyrejestrowania niani z ubezpieczeń na druku ZUS ZWUA w ciągu 7 dni od dnia rozwiązania lub wygaśnięcia umowy zawartej z nianią. Jako datę wyrejestrowania należy podać następny dzień po dniu rozwiązania lub wygaśnięcia umowy zawartej z nianią.

W przypadku utraty zatrudnienia, zaprzestania świadczenia usług na podstawie umowy cywilnoprawnej stanowiącej tytuł do ubezpieczeń społecznych, zaprzestania prowadzenia pozarolniczej działalności, przez jednego z rodziców lub rodzica samotnie wychowującego dziecko w wieku do lat 3, składki są nadal opłacane jeszcze przez okres 3 miesięcy od dnia zaistnienia tych przyczyn. Tym samym płatnik składek zobowiązany jest do złożenia wyrejestrowania niani z ubezpieczeń w ciągu 7 dni od dnia następnego po upływie tego okresu. Jako datę wyrejestrowania należy podać dzień następny, po upływie 3. miesięcy od dnia zaistnienia przyczyn wskazanych wyżej.

Jeżeli rodzic, po wyrejestrowaniu niani z ubezpieczeń przestaje być płatnikiem składek, powinien złożyć druk ZUS ZWPA.

Opłacanie składek przez płatnika (rodzica)

Jeżeli płatnik składek jest zobowiązany do opłacania składek za nianię powinien dokonywać wpłaty na wskazany przez Zakład rachunek bankowy.

Składki za dany miesiąc należy opłacać w terminie do 20 dnia następnego miesiąca.

Dodatkowe informacje dotyczące zasad podlegania ubezpieczeniom oraz pomoc

w wypełnianiu dokumentów ubezpieczeniowych można uzyskać w każdej placówce terenowej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Ponadto na stronie internetowej ZUS, pod adresem www.zus.pl dostępny jest poradnik

[„Ogólne zasady wypełniania i korygowania dokumentów ubezpieczeniowych”](#) (pdf 10,6 mB), a także wzory dokumentów ubezpieczeniowych.